

VICENT LUNA CERVERÓ, ARTISTA FALLER

Text: ÀLEX MILIAN / Fotos: RAFA GIL

"Em censuraren una xiqueta en biquini"

Vicent Luna (València, 1925), recentment premiat pel 'Pensat i Fet' pel conjunt de la seua obra i considerat el mestre de mestres entre els artistes fallers, parla de la censura en les falles durant la dictadura i del seu treball en decorats per al cinema americà.

Vicent Luna continua passant més temps al taller on sempre ha treballat que enlloc. Als 71 anys continua envoltat de les maquetes de les falles que l'han fet famós, de ninots petits i gegants, de motlles i de cartons. Està jubilat però no sap viure sense treballar. La seua figura menuda i el seu caràcter afable contrasten amb la gegantina i satírica obra que l'ha convertit en un mestre de mestres per als altres artistes fallers. Mentre parla, no para de moure's i de mostrar les fotos de les falles de què parla i rèpliques d'antics ninots que continuen penjats de les parets de la nau com esperant reviure. Ja no fa falles però en la seua memòria es conserva tot un museu d'art poplular i efímer.

—*Quan començà a fer falles, senyor Luna?*

—De molt xicotet. Quan tenia uns deu anys ja feia falletes davant de casa amb fang que anàvem a buscar al riu. Poc després en l'any 40, amb catorze anys comencí a treballar en el carrer de Sant Bult. Jo vaig nàixer en el número 10 d'aquest carrer i en el número 8, al costat, hi havia un taller que era d'artistes fallers però que es dedicaven a la talla. Em varen donar faena allà. Això em permetia anar a l'Escola de Belles Arts de Sant Carles, on feia modelat fins l'any 46. Després vaig passar a fer falletes infantils. En feia set o vuit com podia i després el 1950 comencí a fer falles grans en Calixt III-Joan Llorens, una plaça grandíssima, on plantí una falla de 13.000 pessetes.

—*En aquells anys de la dictadura, fins on podia arribar un artista faller?*

"Sempre vestíem alguns ninots en escenes que fèiem a última hora. Una vegada en vestírem una amb el vestit de nòvia de la meua dona. I el cremàrem, clar. Ara ja no es fa, però la roba donava molta vida a les falles."

—Lavors no podies criticar l'església ni podies criticar el govern, saps? El 1956, la censura em negà el primer premi per posar una xica en biquini en la falla de la plaça de Sant Bult. El que em va denunciar va ser el cap d'Acció Catòlica del barri, que va trobar massa atrevida la xica del biquini, una cosa incomprensible perquè és una jove de mamelletes finetes, finetes...

(Luna ens ensenya una jove amb biquini en acció de tirar-se d'un trampolí, infinitament més casta que les imatges de la Capella Sixtina). Però al final un censor valencià intercedí perquè em donaren el segon premi.

—*O siga que s'havia d'anar amb molt de compte...*

—Una vegada, treballant per al meu mestre a la plaça de Sant Jaume, fèiem una falla amb una gran taronja i dalt una cabra hispànica. Doncs, res. A la cabra, li haguérem de tallar les banyes. Ells deuen saber per què. Després hi haviaensors, com un que es deia Moltó que li havies de passar fins i tot els versos. Quan fiu la falla del canelobre en la plaça del Mercat el 1969, vaig posar les dues figures femenines i també me les varen censurar.

—*Diuen que vostè tenia molt bons col·laboradors.*

—Sí, José Soriano Izquierdo

i Fulgencio Garcia "Garcietta".

—*Soriano va treballar sempre amb vostè, no?*

—Sí, a partir de 1961 més o menys. Ell era periodista abans de la guerra però després, com era roig, li llevaren el carnet de periodista. Va dirigir la revista *Editorial Valenciana*, on féu de mestre de la majoria de dibuixants de còmic de València i també va

idear la revista *El Coet* i la va dirigir durant molt de temps. Però no podia firmar ell i ho feia un que estava millor vist pel franquisme, Don Jesús Lloret "Recorte". Soriano tenia moltes idees. Amb l'escultor Fulgencio Garcia, "Garcieta", que era molt bo, férem un gran equip.

—*Després varen continuar sempre junts?*

—Sí, excepte quan Garcieta no podia col·laborar perquè treballava per a Lladro.

—*I vostès vivien només de les falles?*

—No, jo mai. Jo al juny preparava la Tarasca i els gegants i cabuts de les festes del Corpus de Granada. El mateix mes també feia coses per a Sant Pere i Sant Joan de Lleó. He fet les carrosses de l'Ajuntament de Lleó durant vint anys. I després vaig fer carrosses per a festes d'Oviedo, Gijón i Valladolid, entre d'altres. Amb això em definia més perquè en les falles sempre em passava del pressupost i no guanyava molts diners, no.

—*I va treballar també fent decorats per a grans produccions americanes de cinema.*

—Sí, per exemple, per a *Simbad i la princesa* vaig fer un ou de quatre metres del qual eixia una espècie d'àliga que trencava l'ou. Després, per a Samuel Bronston també vàrem fer coses per a *55 dies a Pequín* i per a *Lawrence d'Àràbia*.

—*Com feien els decorats?*

—Això ho feiem ací i després ens ho emportàvem a Madrid. Per *Lawrence d'Àràbia* férem cavalls i camells morts per a l'escena d'una batalla. En *55 dies a Pequín* vàrem fer unes columnes de tres metres de diàmetre amb uns plats de sis metres i per a *La caiguda de l'Imperi Romà* férem un saló amb figures romanes enormes.

—*Això li ho encarregaven?*

—Sí. Passà que Paco Prosper se n'anà a treballar a CIFESA i de vegades telefonava a Regino Mas que repartia la faena entre els artistes fallers. Clar, sempre que podíem, Prosper ens feia anar a nosaltres perquè els decoradors de Madrid, per a fer un envà començaven a posar rajoles i rajoles, i nosaltres amb quatre bastidors i quatre taulers ja ho teníem fet. Recorde que un altre artista, Debón, va fer uns tancs per a *La batalla de les Ardenes*. A Madrid feien els tancs de guix i pesaven una animalada. Nosaltres els feiem com de falla i quan els madrilenys ens veien descarregar un tanc entre quatre, posaven uns ulls com plats.

—*I amb això guanyaven més diners que amb les falles?*

—Amb això ens defeníem perquè amb les falles sempre em passava del pressupost.

—*I això, per què?*

—Jo crec que el meu èxit ha sigut que no feia números —els tinc al·lèrgia, als números— i m'emocio-

nava i no mirava res. Soriano plantejava la idea i Garcieta anava dient: "Fa falta una figura ací perquè es veja des del Banc de València i una altra ací perquè es veja des de Maria Cristina". Això si ho feies a la Plaça de l'Ajuntament, que és criminal per a això. I anàvem posant i posant i, com jo tenia després feines fora de València, és així com em definia. Perquè en les últimes falles d'ací de l'ajuntament, amb els socialistes a la corporació, hi havia vegades que estava plantant-la i encara no m'havien donat ni un duro. I això que cap falla no va passar de cinc milions, però anaves a l'ajuntament i no et rebien i... I per això em cansí jo de les falles de l'ajuntament.

—*L'última, quan la va fer?*

—En el 83. Perquè, vaja, anaves a cobrar a l'ajuntament i pareixia que anaves a mangar.

—*Però no es va discutir mai que vostè era qui l'havia de fer.*

—Jo la signava molt de temps abans. Feia l'esbós i la maqueta... Perquè jo em passava més temps fent la maqueta que la falla. Si havia de rectificar alguna cosa, ho feia damunt la maqueta, amb una altra maqueta del meu taller i una de l'eixida del carrer. Seccionava totes les peces de la maqueta per saber si eixirien per la porta...

—*Vostè diu que feien falles molt innovadores per les idees de Soriano, però d'altra banda vostè va ser un dels que durant més temps va respectar el costum de vestir els ninots.*

—Sempre guardava alguna escena per última hora per si hi havia notícies noves. Una vegada, per exemple, em feren fer una sobre la platja de Palomares, quan va caure la bomba aquella i Fraga es banyà... "La platja de ministres i ambaixadors", li diguérem. Com això passà en els darrers dies de

març, ho feiem al final. Per cert, que Fraga Iribarne em visità moltes vegades. I quan es va veure caricaturitzat aquella vegada només feia que dir: "*Muy fuerte, muy fuerte*".

—*I aquests últims ninots eren els que vostè vestia.*

—Sí. En aquella que veus en la foto, per exemple, vestírem un ninot de nòvia. Veus aquell vestit de nòvia? Era el de la meua dona, de quan ens casàrem.

—*I el varen cremar?*

—Sí, clar. Això va ser en el 62. És que la roba donava més vida a la falla. I la cera. Per exemple, aquell trenet que veus era tot fet de cera.

—*Així, ara, ja no es fa res.*

—No. Però jo encara conserve els motlles de fer xiquets de cera.

—*Duen que molts dels ninots que un any s'utilitzen en una falla i l'any següent en una altra són de falles de vostè perquè eren molt realistes.*

"Quan traguérem Franco dalt d'un ase el 1976, m'enviaren anònims: 'Cuidado con el burrito', deien. Parlí amb Ramon Izquierdo, que era l'alcalde i em digué: 'L'artista ets tu. Ja t'apanyaràs'."

—Sí, això és perquè jo sóc l'únic que conserve les figures de dimensions naturals.

—*I vostè també els utilitzava d'un any per l'altre?*

—Jo en les falles de la plaça de l'ajuntament aprofitava antigues figures per "omplir". Les importants no. Però no es coneixia perquè jo les tallava per la cintura, els canviava les cames, els donava moviment... I no es notava. Ara hi ha qui no s'atreveix a tallar-les i a remodelar-les i les posen tal com les compren.

—*Vostè pot presumir d'haver fet la falla de la plaça de l'ajuntament deu anys, entre 1973 i 1983.*

—Sí, el 1973 vaig fer una estàtua de la llibertat. Per cert, que els censors em varen dir que la canviara.

—*I vostè què va fer?*

—Doncs els vaig dir que no, que això no tenia cap significació política, que era una obra feta per a la comissió fallera de la plaça i prou. La falla, la pagava una comissió que s'anomenava Els Colossos del País Valencià —llavors ningú protesta-va perquè es diguera País— i ells no digueren res.

—*Com era l'estàtua?*

—Doncs això, una enorme rèplica de l'estàtua i al voltant escenes que, clar, volien dir que de llibertat, res de res: des d'un xiquet engabiats fins uns novençans lligats a un jou per tota la vida.

—*Després de l'estàtua de la llibertat va fer una Pal·las Atenea, no?*

—Sí. He, he.

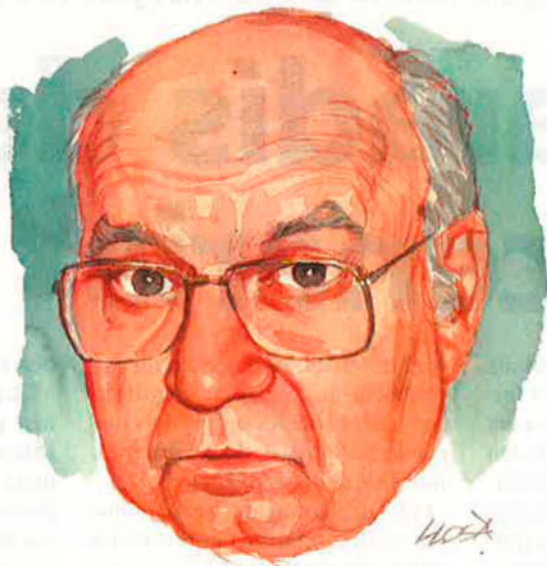
—*És cert que li posaren vostès un plomall amb una bandera republicana dissimulada?*

—Sí, això va ser perquè tenia un pintor que sempre pintava la bandera republicana.

—*Però això era una mica perillós, no?*

—Home, em deien "això és una bandera republicana", i jo deia que no, em feia el fava. No, no, això no és cap bandera, els repetia.

—*Però, la bandera es veia?*

—**Quan vingué l'escultor canari César Manrique al meu taller es va quedar bocabadat mirant cap a tots els costats i dient "Pero esto tiene forma..." No sé què es pensaria que eren les falles!! Llavors em va demanar que li fera unes escultures enormes per a un projecte per a la Vaguada de Madrid. Però quan van veure els preus del pressupost es van exclamar: "Esto no es precio de falla". Clar, està bé que a València cobrem una cosa perquè figura el teu nom i t'ho reconeixen però les altres faenes...**

—*I es coneixia que era Franco?*

—Home, era nano i gros i portava un tac de billar. Clar, és que l'equip que treballava amb mi eren molt... Soriano, per exemple, va ser sempre d'esquerres. I el pintor que tenia, també. (*M'ensenya una foto del ninot i, efectivament era un nan gros, sobre un ase i damunt d'un pedestal, una perfecta caricatura de l'estàtua eqüestre de Franco que llavors encara presidia la mateixa plaça on es plantava la falla, llavors Plaça del Caudillo*).

—*Entenc que per a un fester la cremà és el moment culminant de les falles, però com viu l'artista la transformació del seu monument en flames i cendres?*

—A mi tota la gent em preguntava "Vostè plora com Regino Mas quan es crema la falla?". Doncs no senyor. Jo només tinc ganes de cremar-la perquè mentre està plantada ni dorm ni descansa.

—*Espera, que et busque una revista on ix. Feia 33 metres.*

—*Feia 33 metres d'alçària, la falla?*

—No, feia 33 metres de llargària, la bandera.

—*Ah...*

—Jo feia com que no sabia res: "És que han coincidit els colors..." I en l'any 1976, vaig traure Franco dalt d'un burro, d'una haca, en la falla de *La Vanitat*. Algú se'n va adonar i, abans de plantar-la, ja m'enviaren anònims: "*Cuidado con el burrito*", deien, "*Cuidado con el burrito*". I jo no sabia què fer. Parlí amb Ramon Izquierdo, que llavors era l'alcalde; li explicuí el que passava i ell em digué "L'artista ets tu. Ja t'apanyaràs"... La figura era un pedestal amb un ase i un tio damunt... Quan anàrem a plantar la falla, jo el tenia amagat dins del camió, tapat amb roba. Plantàrem tota la falla i després ens posàrem a agranar el terra i a esperar que la gent se n'anara. Quan ja no va quedar ningú, agafàrem la figura, la deixàrem al costat de la falla i fugírem.

—*Això era el 76, després de morir Franco?*

—Sí.

